2019-136

Archeologienota Ichtegem Engelstraat 68-70-72

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

20-8-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Ichtegem Engelstraat 68-70-72 (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of groter is en de bodemingrepen 1000m² of meer beslaan, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 3922m² groot, heeft een brede L-vorm en is noordwest-zuidoost georiënteerd. Het plangebied is ten zuiden van de Engelstraat gelegen. Er zijn 3 woningen aanwezig op het terrein (huisnummers 68, 70 en 72), deze bevinden zich aan de straatzijde. De rest van het plangebied wordt ingenomen door tuinzones, waarin zich enkele verhardingen en bijgebouwen bevinden. Woningen 68 en 70 zijn opgenomen als vastgesteld bouwkundig erfgoed op de Inventaris Onroerend Erfgoed en dateren uit de periode 1920-1930.

Op basis van de cartografische bronnen kan gesteld worden dat de Engelstraat minstens teruggaat tot de 16de eeuw, en vermoedelijk al langer een belangrijke lokale verbindingsas is. Op de Ferrariskaart (1777) is het plangebied onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, de dorpskern bevindt zich een eindje verder naar het westen. Eenzelfde situatie is te zien op de kaarten van midden 19de eeuw. Op de topografische kaart van 1861, en ook op die van 1883 en 1911, wordt in de noordwesthoek van het plangebied een woning afgebeeld langsheen de straat. Deze woning wordt in de loop van de jaren 1920-1930 vervangen door de huidige woning nr. 68, ook woning nr. 70 werd in die periode opgetrokken. Woning nr. 72 dateert van later, op de (onduidelijke) luchtfoto van 1971 is het gebouw vermoedelijk reeds aanwezig. De luchtfoto van 2000-2003 komt grotendeels overeen met het huidige uitzicht. Ter hoogte van de woningen kan enige bodemverstoring verwacht worden, de exacte aard ervan is niet te achterhalen op basis van het bureauonderzoek.

Het plangebied is gelegen op een overgangszone tussen lagere gronden in het noorden en het hogere Plateau van Wijnendale in het zuiden. De Vossebeek bevindt zich ca. 250m ten noordoosten van het terrein en ontspringt iets verder zuidwaarts. Het plangebied kent een ietwat geaccidenteerd maaiveld ten gevolge van de huidige invulling, maar toch is een geleidelijke helling van noordwest (+20,20m TAW) naar zuidoost (+21,20m TAW) te zien. Bodemkundig kan een matig droge zandbodem verwacht worden, met een verbrokkelde podzobodem.

Hoewel er in Ichtegem nog niet zo veel gravend archeologisch onderzoek is uitgevoerd, zijn er voldoende aanwijzingen dat deze regio sinds lang bewoond is. Via luchtfoto's zijn verschillende grafcirkels uit de metaaltijden aan het licht gebracht. Bij enkele onderzoeken in de buurt van het plangebied zijn sporen uit de Romeinse periode aangetroffen. In de omgeving zijn meerdere laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend. Op basis van de deze gegevens kan aan het plangebied een eerder hoge archeologische verwachting toegekend worden voor wat betreft sites met grondsporen. Er is op het terrein geen verhoogd potentieel voor het aantreffen van in situ bewaarde steentijdsites. Hoewel gelegen op een licht hellend terrein en niet zo ver van een waterloopje, toont de bodemkaart aan dat de podzolbodem reeds verstoord is, onder meer ten gevolge van ploegen. Een recent landschappelijk booronderzoek uitgevoerd op een site in de buurt,

met gelijkaardige bodemkundige en landschappelijke kenmerken, toonde dit reeds aan. Ook 2 recente sleuvenonderzoeken uitgevoerd nabij het plangebied toonden geen potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites.

Alle gebouwen worden afgebroken, de tuinen gesupprimeerd en het volledige terrein wordt omgevormd. Er worden aan de straatzijde 5 nieuwe gebouwen opgetrokken: 4 woningen en een meergezinswoning met 7 appartementen. Erachter worden 2 rijen van in totaal 16 garageboxen ingepland, en 8 parkeerplaatsen. In het zuidoostelijke deel van het plangebied worden nog eens 6 woningen aangelegd. Langsheen de gehele zuidwestelijke grens van het terrein wordt een toegangsweg voorzien die uitweg geeft naar de Engelstraat en vanwaar de woningen en garages kunnen bereikt worden. Deze werken gaan gepaard met grootschalige bodemwerken. Er kan uitgegaan worden van een algemene bodemverstoring van 1m diep (funderingen, verhardingen, nutsleidingen, omgevingsaanleg, werfverkeer, …) met plaatselijk diepere ingrepen voor bvb. de aanleg van regenwaterputten, septische putten e.d.

Het plangebied kent een eerder hoge archeologische verwachting voor sites met grondsporen, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken grijpen in op het volledige plangebied en zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor Ichtegem, waarvan gekend is dat het een rijk archeologisch potentieel heeft, maar waar tot op heden nog maar weinig gravend archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het slopen van de bebouwing en het rooien van de begroeiing.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek.de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Ichtegem, Engelstraat 68-70-72

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 55302,11 en Y: 198998,55; X: 55544,40 en Y: 199113,50

Oppervlakte plangebied: 3922m²

Kadastergegevens: Ichtegem, afdeling 1, sectie B, perceel 570R, 570S, 571H

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

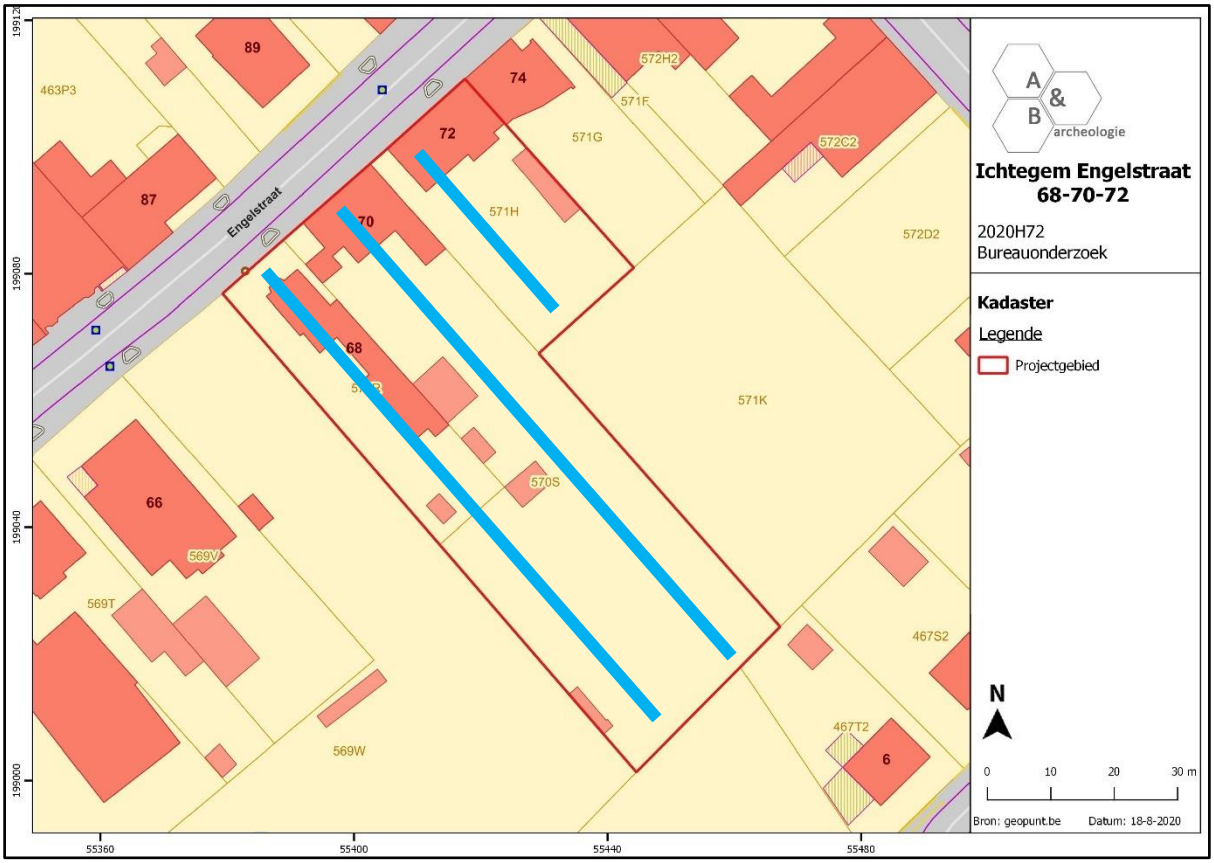
Het is noodzakelijk dat voorafgaand het uitvoeren van het verder vooronderzoek de gebouwen zijn gesloopt en de bomen zijn gerooid. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat bijvoorbeeld de funderingen en eventuele kelders blijven zitten in de grond, en dat het wortelgestel niet wordt verwijderd. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse structuren kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen deze deelzone, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en worden noordwest-zuidoost georiënteerd, mee met de lengterichting en helling van het terrein. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 392m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 98m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 490m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.